

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. พัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้น
2. ความหมายของพฤติกรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์
3. ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences)
4. แนวคิดลำดับขั้นความต้องการของ Maslow
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้น

วัยรุ่น (Adolescence) ในภาษาลาติน หมายถึง การเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ คือ เป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยยึดถือความพร้อมทางร่างกาย เป็นเครื่องตัดสิน วัยนี้มีความเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ และความรู้สึกนึกคิด โดยเฉพาะมีความคิดอยากเป็นอิสระและเรียนรู้ความผิดพลาดด้วยตนเองมากกว่าที่จะเรียนรู้จากคำสั่งสอน ถ้าหากได้รับการขัดขวางไม่ให้ปฏิบัติในสิ่งที่วัยรุ่นต้องการ มักมีผลทำให้รู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ และหาทางออกในทางที่ผิดๆ เช่น หนีออกจากบ้าน ดื่มสุรา ว่างาม แสดงออกด้วยอารมณ์รุนแรง เช่น ฆ่าตัวตาย (สุชา จันทน์เอม, 2536, หน้า 136)

สมพร สุทัศนีย์ (2548 , หน้า 15) กล่าวว่า วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่นจะมีอายุ ประมาณ 12-15 ปี ซึ่งอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ลักษณะทั่วๆ ไป เด็กผู้หญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กผู้ชาย คือจะเข้าสู่วัยรุ่น เมื่ออายุประมาณ 12-13 ปี ส่วนเด็กผู้ชายเตรียมเข้าสู่วัยรุ่นเมื่ออายุประมาณ 13-15 ปี วัยนี้บางทีเรียกว่า วัยก่อนวัยรุ่น (Puberty) คือระยะก่อนวัยหนุ่มสาว ลักษณะทางเพศจะปรากฏขึ้นให้เห็น เด็กวัยนี้จะดูแลตัวเอง ทำอะไรขาดเงินไม่เรียบร้อย ร่างกายต้องการอาหารที่มีประโยชน์ ช่วยในการเจริญเติบโต เด็กจึงหิวเก่ง กินเก่ง กินไม่เลือก ว่างนอนบ่อย เป็นระยะเวลากำลังกินกำลังนอน

1. พัฒนาการทางกาย ร่างกายของเด็กวัยนี้จะสูงขึ้น และมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น แขนยาว มือใหญ่ขึ้น เด็กผู้หญิงจะมีตะโพกผาย หน้าอกขยายใหญ่โตขึ้น มีขนขึ้นที่อวัยวะเพศ มีประจำเดือน ส่วนเด็กผู้ชายมีกล้ามเนื้อใหญ่กว้างและแข็งแรงขึ้น มีขนตามแขน หน้าแข้ง เสียงจะห้าวแตก จะมีน้ำอสุจิ และจะมีการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง มีภาวะพร้อมที่จะเป็นพ่อคนและแม่คนได้

อัตราการเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็วนี้ ประมาณได้ว่าน้ำหนักเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 50 และส่วนสูงเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 25 วัยรุ่นส่วนใหญ่จึงมุ่งไปที่ตัวเอง พิจารณาลักษณะของตนที่เปลี่ยนไป ถ้าเปลี่ยนไปในทางที่ดี สังคมยอมรับ วัยรุ่นจะสบายใจ แต่ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่เป็นที่พอใจของวัยรุ่น ก็จะเกิดความกังวล มีพฤติกรรมแปลกๆ ที่อาจเป็นปัญหาต่อไป เช่น รู้สึกว่าตัวเองอ้วนเกินไป จะพยายามลดน้ำหนักด้วยวิธีลดอาหาร หรือ กินยาลดความอ้วน ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

2. พัฒนาการทางอารมณ์ มักเป็นคนเจ้าอารมณ์ อารมณ์ไม่คงที่ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และอวัยวะเพศ นอกจากนี้ยังเกิดความสับสนในบทบาทของตน จึงเกิดความคับข้องใจ วิตกกังวล หดหู่ มีความสงสัยอยู่ตลอดเวลา ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในความ เป็นชายเป็นหญิงของตน ทั้งจากเพศเดียวกันและเพศตรงข้าม และจะกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอยู่ตลอดเวลา เช่น ความสูง ความผอม ความอ้วน บางคนกลัวเป็นสิว มีกลิ่นตัวแรง สายตาสั้นหรือฟันไม่สวย เป็นต้น เหล่านี้มีผลให้อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และรุนแรง

ตามทฤษฎีพัฒนาการของ Erikson เด็กมัธยมศึกษาคอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย (12-13 ปี และ 15-18 ปี) กำลังหาลักษณะประจำตน (Identity) และความยากลำบาก เด็กจึงเกิดความสับสนในบทบาทของตนเอง (Role Confusion) จึงเป็นเหตุให้มีอารมณ์ไม่คงเส้นคงวานัก โดยเฉพาะเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ จะทำให้เด็กกลายเป็นคนเงี้ยวขริม หรือไม่ก็ กลายเป็นคนดื้อดึง ขัดขืน ก้าวร้าวได้ ดังนั้น การแสดงความโกรธ หรือการส่งเสียงอึกทักเป็น เรื่องธรรมดาของเด็กวัยนี้ เพราะเด็กแสดงพฤติกรรมเช่นนั้น เพื่อปกปิดความยุ่งยากใจ ความไม่มั่นใจ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และความเหนื่อยที่เกิดจากการใช้กำลัง มากเกินไป และด้วยที่เด็กวัยรุ่นไม่สามารถทำตนให้เหมาะสม ผู้ใหญ่จึงมักมองว่า เป็นเด็กอยู่เสมอ วัยรุ่นจึงมีข้อขัดแย้งกับพ่อแม่ตลอด เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อารมณ์ไม่มั่นคง เกิดความเครียด และมักจะแสดงออกมาทันที วัยรุ่นมีอารมณ์รุนแรงทุกชนิดไม่ว่า อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์รัก อารมณ์เศร้า อยากรู้้อยากเห็น ซึ่งความรุนแรงและความไม่แน่นอนของอารมณ์จะมี มาก ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น พออย่างเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย อารมณ์จะเริ่มมั่นคงขึ้น สามารถควบคุม อารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น นั่นคือมีวุฒิภาวะทางอารมณ์มากขึ้น ซึ่งความต้องการของเด็กวัยนี้

เด็กวัยนี้ต้องการสิ่งเหล่านี้ คือ ความรัก ความเข้าใจ คำแนะนำ ชี้แจงในเรื่องเพศ และการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ต้องการการยอมรับ และคำยกย่องชมเชย ต้องการอาหาร การออกกำลังกาย และการพักผ่อนอย่างเพียงพอ และต้องการที่จะทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

3. พัฒนาการทางสังคม วัยรุ่นจะมีความต้องการอย่างรุนแรงที่จะทำให้ตนเป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อน ๆ และบุคคลในสังคมวัยรุ่น จะพยายามอย่างสุดความสามารถที่จะเอาชนะใจเพื่อนฝูง เริ่มเป็นตัวของตัวเอง ชอบอิสระ ยกเว้นเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน จะมีค่านิยม ความเชื่อ และความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นวัยรุ่นจึงมักจะประสบปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสังคม หากวัยรุ่นเข้าใจทัศนคติของสังคม เข้าใจบทบาทในสังคม และรู้จักแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับบทบาทและเป็นไปตามความหวังของสังคม ก็จะสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

อนึ่ง ในวัยนี้ เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง มักจะแยกกันเล่น แต่ก็เริ่มสนใจซึ่งกันและกันโดยไม่กล้าเปิดเผย สนใจการเล่นรวมเป็นกลุ่ม จะปฏิบัติตามกฎของกลุ่ม และจะเลียนแบบสมาชิกในกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย การพูดจา หรือกิริยาท่าทาง เนื่องจากวัยรุ่นต้องการให้ตัวเองดูกลมกลืนในหมู่เพื่อน และวัยรุ่นมักจะแต่งกายเลียนแบบ ดารา นักร้อง นักแสดง ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นรู้สึกมั่นใจ นอกจากนี้กลุ่มเพื่อนยังสนองความต้องการทางสังคมด้านต่าง ๆ ซึ่งเด็กต้องการมากในขณะนี้ เช่น การเป็นบุคคลสำคัญ การต่อต้านผู้มีอำนาจ การหนีสภาพความน่าเบื่อของบ้าน เป็นต้น เนื่องจากเด็กวัยนี้มักจะขาดความมั่นใจ และต้องการการยอมรับจากเพื่อน การกระทำและความต้องการจึงมักจะขัดแย้งกับความต้องการของพ่อแม่ และผู้ใหญ่เสมอ เป็นต้นว่า ขัดแย้งในเรื่องความต้องการอิสรภาพและความเป็นส่วนตัว ในเรื่องการแต่งกายที่ดูหล่อเหลม นำหวาดเสียวต่ออันตรายทางเพศ ในการเที่ยวเตร่ ในเรื่องการใช้จ่าย ในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ และขัดแย้งในเรื่องการคบเพื่อนเดียวกัน ซึ่งผู้ใหญ่ควรให้อิสระแก่เด็กได้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ เด็กวัยนี้สนใจการเล่นเช่นเดียวกับเด็กวัยกลาง แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นการเล่นเป็นกลุ่ม การเล่นมักจะผาดโผน ชอบเล่นออกกำลังกาย แข่งขัน และสนใจเกี่ยวกับเครื่องจักรกล ผู้หญิงจะเล่นตัดเย็บเสื้อผ้า การคบเพื่อนร่วมวัยเป็นพฤติกรรมที่สำคัญที่สุดต่อจิตใจของวัยรุ่นในช่วงนี้ เด็กจะรู้สึกเป็นสุข ปลอดภัย และสบายใจในการเล่น เรียน กิน นอน ทำงานกับเพื่อนร่วมวัยมากกว่าปฏิบัติกิจดังกล่าวกับบุคคลต่างวัย

4. พัฒนาการทางสติปัญญา เด็กวัยนี้มีเหตุผลและควบคุมตนเองได้ดีขึ้น รู้จักอดทนในการคบเพื่อน ช่วงความสนใจนานขึ้น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้กว้างขวางขึ้น เพราะเด็กเข้าใจในสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะคำพูด เข้าใจและรู้จักพูดด้วยถ้อยคำที่ลึกซึ้ง ถ้อยคำเปรียบเทียบบ้าง ๆ ดีขึ้น เฉลียวฉลาดมากขึ้นกว่าเดิม แต่บางครั้งก็นั่งฝันกลางวัน

เพื่อเป็นการชดเชยสิ่งที่ขาด และโอกาสที่คิดเพื่อฝันก็มีจำกัด ครูควรให้ทำกิจกรรมที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ทำทายจินตนาการ เช่น เกมทายปัญหา แทนการบ้านที่น่าเบื่อ ให้เรียงความเรื่องแปลกใหม่ จากที่เคยทำ สิ่งสำคัญคือ ควรปลูกฝังคุณธรรมให้เด็กเช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ สุจริต และสอนให้ซาบซึ้งในสิ่งที่ดีงาม ปัญหาของเด็กวัยนี้คือ การปรับตัวที่ไม่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ฟิงนิคเสนอว่า คุณภาพของความคิดและสติปัญญาของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสมอง พันธุกรรม การเรียนรู้ในวัยที่ผ่านมาและบทเรียนทางวิชาการต่าง ๆ ที่เด็กได้ มีโอกาสเรียนรู้ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ หรือไม่เอื้อต่อพัฒนาการของความคิดเด็ก ดังนั้น โรงเรียนต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนตามความถนัดและความสามารถ โรงเรียนควรเปิดสอนวิชาที่ทันสมัย หลากหลายและมีความเป็นสากล

การจัดกลุ่มการเรียนรู้เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นสำคัญ เช่นการแบ่งกลุ่มเด็กเก่ง เด็กอ่อน หรือการจัดกลุ่มแบบคละกัน ขนาดของกลุ่มควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติของนักเรียนวัยรุ่น เพราะวัยนี้เป็นวัยที่เกาะกลุ่มกันเหนียวแน่น และพร้อมที่จะทำงานเพื่อกลุ่มได้เพียงอาศัยผู้นำที่ดีเท่านั้น การฝึกให้เด็กตั้งกลุ่มเป็นการกระตุ้นความคิดริเริ่มเกี่ยวกับการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคมเท่าที่ความสามารถของเด็กจะทำได้

ลักษณะที่สำคัญของวัยรุ่น

ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงระยะที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่ จะจัดเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ถนัด เพราะรูปร่างใหญ่โตเกินกว่าจะเทียบกับเด็ก จะเป็นผู้ใหญ่ไม่เชิง เพราะยังไม่เจริญพอที่ผู้ใหญ่จะยอมรับเข้าอยู่พวกเดียวกัน ระบบต่างๆ ทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความสับสนวุ่นวายใจอยู่ตลอด(ปราณี รามสูต, 2528, หน้า 11)

ดังที่ พรพิมล เจริญนาครินทร์ (2539, หน้า 13-14) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของวัยรุ่นไว้ดังนี้

เป็นวัยแห่งหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ผลลัพธ์ของพฤติกรรมในวัยนี้ จะมีผลต่อบุคคลในระยะยาวในช่วงวัยอื่นต่อมา ทั้งด้านการเรียน การทำงาน การใช้ชีวิตคู่ เจตคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ความสับสนในบทบาทที่ไม่ชัดเจนของตนเอง เช่น ไม่แน่ใจว่าตนเองเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ซึ่งความคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่นี้มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็กมาก เด็กจะรู้สึกวางตัวยาก ไม่รู้สีกว่าจะทำตัวอย่างไร จึงจะถูกต้องและเหมาะสม เพราะเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม และเจตคติของวัยรุ่น จะรู้ไปกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงความสนใจ ความไม่มั่นใจเกี่ยวกับความสามารถและความ

ถนัดของตนเอง เป็นวัยแห่งปัญหา อาจกล่าวได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยเจ้าปัญหามากที่สุด ส่วนใหญ่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากสาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนั่นเอง ภาวะความว้าวุ่นใจ ไม่สบายตัว ไม่สบายใจ ทำให้เกิดความหงุดหงิด วิตกกังวล อารมณ์เสื่อง่าย ไม่อยากพูดคุยกับใคร หรือพูดจาขี้นวน จนทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันในกลุ่มเพื่อนหรือพี่น้อง เกิดเป็นปัญหาทางอารมณ์ และปัญหาทางสังคมของเด็กวัยนี้ เป็นวัยที่ต้องการเรียนรู้ความเป็นตัวของตัวเอง เด็กจะแสดงให้เห็นว่าเขาต้องการการยอมรับจากกลุ่ม และถือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม แต่กระนั้นเด็กเองยังไม่แน่ใจในบทบาทของตน เขาต้องการรู้ว่าเขาต้องแสดงบทบาทใดในสังคม เขามีความสำคัญอย่างไรในสังคม หรือเขายังเป็นเด็กอยู่ หรือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าเขาต้องการความเป็นตัวของตัวเอง คือการพยายามหาเอกลักษณ์ของตนเอง จากการแต่งกาย การใช้คำพูดที่เข้าใจกันเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น และเป็นช่วงวัยแห่งจินตนาการ วัยรุ่นชอบฝันสร้างวิมานในอากาศ จินตนาการตนเองเป็นสิ่งต่างๆ หรือบุคคลต่างๆ ที่ตนเองชอบ เด็กสามารถแสดงออกในรูปแบบการประพันธ์เพลง เขียนบทกลอนประกอบเพลง หรือแม้กระทั่ง การแต่งกายตามแบบบุคคลในสังคมที่ตนเองชื่นชอบ และต้องการเอาอย่าง

กล่าวสรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ที่สภาพร่างกายและสภาพอารมณ์ยังไม่คงที่ มักก้ำกึ่งอยู่ระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ต้องการความอิสระ อยากเป็นตัวของตัวเองในการเลือกสิ่งต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันก็ยังต้องการความอบอุ่นและขอคำแนะนำ บางประการสำหรับครอบครัวจากพ่อแม่ ประสบการณ์ความเข้าใจที่ดีและถูกต้องที่เด็กได้รับ จะส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตัวเอง สามารถดำเนินชีวิตเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต

ธรรมชาติของวัยรุ่น

ธรรมชาติของวัยรุ่น เป็นสิ่งที่ควรศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับวัยรุ่น มักเกิดจากการคาดคะเนผิดของผู้ใหญ่หรือเกิดจากการเอาใจตนของผู้ใหญ่ เป็นเครื่องกำหนด อาจคิดว่าเด็กวัยรุ่นเป็นหนุ่มสาวแล้ว เป็นผู้ใหญ่ ต้องคิด ต้องทำ เหมือนอย่างตน บางครั้งก็ไม่ยอมให้เป็นอิสระ ยังให้เขาเป็นเหมือนเด็กเล็ก ๆ ต้องคอยควบคุมดูแล

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539, หน้า 15-17) ได้กล่าวถึง ธรรมชาติของวัยรุ่นที่แสดงออกมามีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบุคลิกลักษณะ เนื่องจากมีรูปร่างลักษณะที่เหมือนกับผู้ใหญ่ มีความต้องการอิสรภาพ ชอบปลีกตัวออกจากการเกี่ยวพันทางบ้าน ไม่ชอบให้พ่อแม่ พี่น้องมายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว ต้องการอิสรภาพด้านการแต่งกาย การคบเพื่อน การเที่ยวเตร่ และมีพฤติกรรมชอบการแสดงออก ทำตัวเด่นเพราะอยากดัง

2. เป็นวัยที่รักความยุติธรรมอย่างรุนแรง เด็กวัยรุ่นมักจะทนไม่ได้ และมีปฏิกิริยาทันที ถ้าได้พบเห็นบุคคลไม่ได้รับความเป็นธรรม เด็กจะกระหายต้องการจะเข้าช่วยเหลือ

3. เป็นวัยที่รักและต้องการเพื่อนมาก เด็กวัยรุ่นนอยากอยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่บ้าน มักจะเชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เด็กจะเลียนแบบซึ่งกันและกัน ทางด้านการแต่งกาย การพูดจา การแสดง พฤติกรรมต่างๆ เนื่องจากต้องการให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับการเป็นสมาชิกของกลุ่ม

4. เป็นวัยที่เริ่มให้ความสนใจในเพศตรงข้าม ธรรมชาติของวัยรุ่นทำให้มีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจเพศตรงข้ามในรูปแบบต่าง ๆ การแต่งกายให้สะดุดตา การแสดงความสนใจ ด้วยการให้ดอกไม้ ให้รูปถ่าย ให้สิ่งของต่างๆ เป็นที่ระลึกล หรือมีการเขียนจดหมาย การพูดคุยทางโทรศัพท์ ในทางตรงกันข้ามหากวัยรุ่นคนใด ไม่มีความสนใจในเพศตรงข้าม และมีพฤติกรรม ถูกเหยียดหยาม หรือฝึกฝึในเพศเดียวกันตลอดเวลา นั้นแสดงความคิดปกคติกของวัยรุ่น ซึ่งผู้ใหญ่ ต้องหมั่นสังเกตพฤติกรรมของเด็กและ หาทางป้องกันแก้ไขก่อนที่จะสายเกินไป

5. เป็นวัยที่ต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของเขา ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่ ปฏิบัติต่อเขาอย่างเด็กๆ เด็กวัยรุ่นจะพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้ใหญ่แล้ว เช่น เด็กชายจะเริ่มสวมกางเกงขาสั้น พิถีพิถันกับทรงผม รูปร่างหน้าตามากขึ้น หัดสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เที่ยวเตร่ยามวิกาล บางรายต้องการได้งานทำ เพื่อจะได้ไม่ต้องการเงินจากพ่อแม่ ส่วนวัยรุ่นหญิงเริ่มใช้เครื่องสำอาง สวมรองเท้าส้นสูง แต่งกายแบบผู้ใหญ่ เป็นต้น

6. เป็นวัยที่ต้องการค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเองอย่างแท้จริง ความเจริญเติบโตทางสมองอย่างเต็มที่ของเด็ก ทำให้เด็กสามารถใช้ความคิดเป็นของตนเอง แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การพิจารณาตัดสินใจเลือกเรียนสายวิชาต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับอาชีพที่ตนสนใจในอนาคต เด็กจะมีความพยายามสืบหา ติดตามเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่ตนสนใจ เพื่อการตัดสินใจที่แน่นอน ความเป็นตัวของตัวเอง ในระยะนี้ทำให้บางครั้งผู้ใหญ่อาจเห็นเป็น ความดื้อรั้น ทำทนาย ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน

7. เด็กวัยรุ่นไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องราวของตนเองให้พ่อแม่รู้ทั้งหมด เขาต้องการเก็บบางสิ่งบางอย่างไว้เป็นความลับบ้าง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ต้องการให้ใครๆ ในบ้านมายุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของเขา เช่น มารื้อของ เปิดจดหมายส่วนตัวอ่าน แอบฟังการพูดโทรศัพท์ เป็นต้น

8. เด็กวัยรุ่นไม่ชอบให้พ่อแม่ทะเลาะกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทะเลาะวิวาทนั้นมีสาเหตุมาจากตน เด็กจะเกิดความไม่สบายใจ และหนีออกจากบ้าน เพื่อหาความสุข และระบายอารมณ์ที่อื่น

9. เด็กวัยรุ่นไม่ชอบให้ผู้ใหญ่เปรียบเทียบตนกับคนอื่น ไม่ว่าจะเป็นการเรียน รูปร่างหน้าตา หรือความประพฤติของตน การเปรียบเทียบไม่ช่วยให้เด็กปรับตัวดีขึ้น

จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความเป็นอิสระ ความเป็นตัวของตัวเอง รักความยุติธรรม ต้องการสังคมเพื่อนมากกว่าทางบ้าน มีอารมณ์รุนแรง กล้าแสดงออกบางครั้ง จะดูเป็นเด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ผู้ใหญ่หรือผู้เกี่ยวข้องควรเข้าใจในธรรมชาติความเป็นวัยรุ่น เพื่อที่จะได้รู้ ได้ทราบและสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง

ความหมายของพฤติกรรม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

มีผู้ให้ความหมายของพฤติกรรม ไว้มากมาย ทั้งนักวิชาการ หรือนักจิตวิทยา (อ้างใน ลักขณา สรีวิวัฒน์, 2544, หน้า 16-17) ดังเช่น

1. พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์แสดงออกทั้งหมด อาจจะมองเห็นได้ง่าย เช่น การเดิน การพูด การเขียน และสิ่งที่มองเห็นได้ยาก หรือมองไม่เห็น เช่น การฟัง การจำ และการคิดหาเหตุผล
2. พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ การแสดงอาการของอินทรีย์ ที่แสดงออกซึ่งความรู้สึก ความคิดและจินตนาการ ซึ่งเจ้าของพฤติกรรมเท่านั้นที่รู้ได้ และในส่วนของบุคคลอื่นก็สามารถรู้ได้ที่เรียกว่า พฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมภายใน
3. พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือปฏิกิริยาที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย ทางกล้ามเนื้อ ทางสมอง ทางอารมณ์ และทางความรู้สึกนึกคิด ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่มนุษย์และสัตว์ย่อมจะแสดงออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น การพูด เดิน ร้องไห้ เป็นต้น หรืออาจไม่สามารถเห็นชัดได้ เช่น ความพอใจ หรือการนึกคิด เป็นต้น
4. พฤติกรรม หมายถึง กิริยาของสิ่งมีชีวิตในทุกรูปแบบที่แสดงออกมาเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้น ทั้งสิ่งเร้าที่อยู่ภายในและภายนอกร่างกายเพื่อเป็นไปอย่างเหมาะสมในการอยู่รอดของชีวิต โดยสิ่งเร้าที่มีชีวิตทุกชนิดต้องมีการปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตลอดเวลา เพราะสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ พฤติกรรมจึงเกิดจากการประสานงานกันระหว่างระบบประสาท ระบบกล้ามเนื้อ และระบบต่อม
5. พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ก็ตาม เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การพูด การแสดงความรู้สึก เป็นต้น
6. พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ของร่างกายที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการทางจิตซึ่งถูกจูงใจด้วยสิ่งเร้าต่าง ๆ เช่น ความคิด ความฝัน อารมณ์ เป็นต้น
7. พฤติกรรม หมายถึง การแสดงออกในลักษณะต่างๆ ของสิ่งมีชีวิตซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ทั้งมนุษย์ สัตว์ พืช จุลินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นจากร่างกาย

หรือภายนอกร่างกาย พฤติกรรมนี้สามารถสังเกตได้โดยตรงหรือใช้เครื่องมือวัดได้ หรืออาจสังเกตได้ในทางอ้อม เช่น การพูด การเคลื่อนไหว การทำงานของระบบต่างๆ ภายในร่างกาย การจำ การคิด ตลอดจนความรู้สึก ทักษะคิด เป็นต้น

จากความหมายต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึก นึกคิด ความต้องการของจิตใจที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งอาจสังเกตเห็นได้โดยตรงหรือทางอ้อม บางลักษณะอาจสังเกตได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือช่วย หรือต้องใช้เครื่องมือช่วย

พฤติกรรมในมนุษย์ หมายถึง อากักรกระทำหรือกิริยาที่แสดงออกมาทางร่างกาย กล้ามเนื้อสมองในทางอารมณ์ ความคิด และความรู้สึก พฤติกรรมเป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นมาเร้าในเวลาใดจะมีการตอบสนองเมื่อนั้น

หลักในการศึกษาพฤติกรรมมีดังนี้

1. พฤติกรรมทุกชนิดจะต้องมีสาเหตุ
2. พฤติกรรมที่เหมือนกัน อาจจะมาจกสาเหตุที่แตกต่างกัน
3. พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่จำเป็นจะต้องเกิดมาจากสาเหตุแต่เพียงอย่างเดียว

แต่อาจจะเกิดขึ้นมาจากสาเหตุหลายอย่างก็ได้

ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าและการทำวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ได้ข้อสรุปสอดคล้องตรงกันว่า มนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเพศใด หรือวัยใดย่อมมีพฤติกรรมต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากพันธุกรรม การสั่งสอน อบรม และสภาพแวดล้อมของบุคคล ซึ่ง Dreikurs ได้แบ่งแยกลักษณะพฤติกรรมออกเป็น 4 ชนิดใหญ่ ๆ คือ

1. Active – Constructive มักจะมีลักษณะที่เด่น สังเกตได้ง่ายในห้องเรียน จุดมุ่งหมายของเด็กจำพวกนี้ จะเป็นเรื่องความต้องการที่จะประสบความสำเร็จต่างๆ

2. Active – Destructive จะมีลักษณะที่ต่อไปในรูปของคนเกะกะเกร หรือเป็นตัวตกของเพื่อน

3. Passive – Constructive คือ เด็กที่เรียบร้อย มักได้รับความสนใจ เพราะเป็นคนว่านอนสอนง่าย

4. Passive – Destructive คือเด็กที่เรียกว่า เกียจคร้าน มักไม่ใคร่ทำประโยชน์กับผู้อื่น ทฤษฎีทางพฤติกรรมนิยม (Behaviorist Theories) เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา พฤติกรรมที่เราอาจสังเกตได้ นักจิตวิทยาที่สำคัญ ได้แก่ Pavlov, Skinner ,Watson และ Bandura พวกเขา มีความเห็นว่า พัฒนาการของเด็กเป็นผลของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเสนอแนะสนองตอบระหว่างอินทรีย์และสิ่งแวดลอม และได้ย้าถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า และการ

ตอบสนองว่าเป็นต้นเหตุ ทำให้เกิดพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทางพฤติกรรมของบุคคล จะเนื่องมาจากการที่บุคคลผู้นั้นมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เป็นที่ต้องการของบุคคลรอบข้าง เหมาะสมกับกาลเทศะ หรือเป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางการเรียนของตนเองและผู้อื่น

นักจิตวิทยาทางด้านพฤติกรรมได้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก ซึ่งมาจากคำว่า Assertive Behavior หรือ Assertiveness ว่าหมายถึง ความสามารถในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกทางด้านบวก หรือความพอใจ ความชื่นชม ยินดี ความสามารถที่จะเลือกว่าท่านควรจะปฏิบัติอย่างไรที่จะแสดงสิทธิออกมาให้ปรากฏเมื่อมีความถูกต้องเหมาะสมที่จะแสดง ที่จะสร้างความรู้สึกที่มีต่อตนเองให้แข็งแกร่งขึ้น ที่จะพัฒนาความรู้สึกให้มั่นใจในตนเองให้เกิดขึ้น ที่จะแสดงความไม่เห็นด้วย ถ้าคิดว่ามีความสำคัญที่จะแสดง และที่จะกำหนดหรือดำเนินโครงการต่าง ๆ ในการปรับพฤติกรรม และได้สรุปว่าบุคคลผู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกจะมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การพูดแสดงความรู้สึก มีความสามารถแสดงออกซึ่งความรู้สึกถึงความชอบและความสนใจได้อย่างไม่ขัดเขิน
2. การพูดเกี่ยวกับตนเอง หากบุคคลจะทำอะไรที่มีคุณค่าและน่าสนใจก็จะสามารถที่จะเล่าให้เพื่อน ๆ ทราบได้ในเรื่องของการสำเร็จเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมโดยไม่ผูกขาดการสนทนาหรือคุยโอ้อวด
3. การพูดทักทายปราศรัย มีลักษณะเป็นความคิดเห็นที่เป็นมิตรกับบุคคลที่ต้องการรู้จักให้มากขึ้น โดยมีการยิ้มแย้มแจ่มใสและแสดงความยินดีที่ได้พบเขา
4. การยอมรับคำชมเชย สามารถยอมรับคำชมเชยด้วยใจจริงแทนที่จะแสดงความไม่เห็นด้วย
5. การแสดงสีหน้าอย่างเหมาะสม การแสดงออกทางสีหน้าและน้ำเสียงที่พูดออกมาจะแสดง ความหมายที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงของผู้พูด โดยการสบสายตาคู่สนทนาในขณะที่พูด
6. การแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างสุภาพ สามารถแสดงออกซึ่งความไม่เห็นด้วยกับเขาพอประมาณด้วยกิริยาที่เหมาะสม เช่น มองไปทางอื่น หรือเปลี่ยนเรื่องสนทนาเสีย
7. การขอให้แสดงความกระจ่าง ถ้ามีบางคนให้คำแนะนำ คำสั่งสอน หรือคำอธิบายที่บิดเบือนก็สามารถขอร้องให้เขาพูดใหม่อีกครั้งหนึ่งให้ชัดเจนขึ้นได้ แทนที่จะออกไปด้วยความรู้สึกที่สับสนหรือไม่เข้าใจ

8. การถามเหตุผล เมื่อมีใครมาขอให้ทำอะไรที่ดูเหมือนว่าไม่มีเหตุผลอันควรก็สามารถถามโดยใช้น้ำเสียงสุภาพและไม่ทำหน้าบึ้งตึงแต่ไม่ถึงกับอึด

9. การแสดงความไม่เห็นด้วยในขณะนั้น เมื่อมีความเห็นตรงกันข้ามกับผู้อื่น หรือไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น และมีความแน่ใจในสิ่งที่มีความเห็นอยู่ก็สามารถแสดงความไม่เห็นด้วย

10. การกล่าววาจาเพื่อรักษาสีทิม จะไม่ปล่อยให้ใครมาเอาเปรียบเมื่อรู้ดีกว่าถูกเอาเปรียบโดยไม่ยุติธรรม โดยสามารถแสดงสิทธิอันชอบธรรมของเราและขอให้เขาแสดงออกอย่างยุติธรรม เช่น การเข้าคิวซื้อของหรือจ่ายเงิน เป็นต้น

11. การแสดงความมั่นคง ถ้ามีความคับข้องใจหรือร้องทุกข์ในเรื่องที่มีเหตุผลอันควรก็สามารถที่จะดำเนินการร้องทุกข์ได้จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ถึงแม้จะมีคนทัดทานก็จะไม่ล้มเลิกความตั้งใจเพราะเพียงมีคนมาทัดทานหรือขัดขวาง

12. หลีกเลี่ยงการที่จะต้องแสดงเหตุผลในทุก ๆ ความเห็น ในการอภิปรายหรือการเจรจากับใครก็ตาม ถ้ามีใครมาได้และถาม ทำไม อยู่ตลอดเวลา ก็สามารถหยุดโดยเป็นการปฏิเสธที่จะต่อความออกไป

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่า การฝึกพฤติกรรมในการแสดงออกที่เหมาะสมนั้น เป็นการฝึกให้บุคคลผู้มีความประสงค์จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนจากการที่ไม่กล้าแสดงออกให้มีการแสดงออกได้และอย่างเหมาะสมถูกต้องยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของมนุษยสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว ในที่ทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้บังคับบัญชา ล้วนมีความสำคัญในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พฤติกรรมที่นับว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมขึ้นอยู่กับปัจจัย ดังนี้คือ

1. เกี่ยวกับศีลธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมนั้น ผิดศีลธรรม จริยธรรม เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นหรือไม่

2. เกี่ยวกับบุคลิกภาพ ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลิกภาพเสียหรือไม่ เช่น ไม่ทำความสะอาด ใต้เตียง ก้าวร้าว เจ้าอารมณ์ ชุกชุน เป็นต้น

3. เกี่ยวกับกฎระเบียบ หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่ผิดระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนสังคม เช่น ขาดโรงเรียน มาโรงเรียนสาย ทะเลาะวิวาท เป็นต้น

นอกจากนี้ปัจจุบันยังมีการพูดถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในด้าน เก่ง ดี และมีสุข อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ เด็กที่พึงประสงค์ในปัจจุบันต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

ด้านเก่ง มีความมุ่งมั่นพยายาม ปรับตัวต่อปัญหา กล้าแสดงออก ตัวอย่างของพฤติกรรมเช่น ทักทายหรือทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ กล้าแสดงความสามารถที่มีอยู่ต่อหน้าคนหมู่มาก กล้าซักถามข้อสงสัย ที่ตนเองไม่เข้าใจ เมื่อถูกถามใช้วิธีการนั่งเฉยแทนการตอบว่า ไม่รู้

มักจะใช้ข้ออ้างเมื่อไม่กล้าทำอะไร เป็นต้น

ด้านดี สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ใฝ่ใจและเข้าใจอารมณ์ของบุคคลอื่น และยอมรับเมื่อทำถูก หรือทำผิด ตัวอย่างของพฤติกรรมเช่น มักสารภาพเมื่อทำความผิด ไม่ชอบแก๊งเพื่อน ยอมรับว่าผิดเมื่อถูกถาม เมื่อทำผิดแล้วมักแก้ตัวว่าไม่ได้ตั้งใจ ยอมรับกฎเกณฑ์ ยอมรับการลงโทษเมื่อทำความผิด ยอมรับคำตำหนิหรือตักเตือนเมื่อทำผิด เป็นต้น

ด้านมีสุข พอใจในตนเอง ภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับใจหรือข่มใจ ำรงแจ่มใส ตัวอย่างของพฤติกรรมเช่น มีอารมณ์ขัน เล่นสนุกสนานหรือล้อกันเล่นสนุกๆ ได้ เมื่ออยู่คนเดียวก็รู้จักหาสิ่งมาทำให้ตนเองเพลิดเพลินได้ รู้จักผ่อนคลายอารมณ์ด้วยการดูหนัง ฟังเพลง เล่นสนุก วาดรูป คุยกับเพื่อน เป็นคนแจ่มใส ยิ้มง่าย หัวเราะง่าย สนุกกับการแข่งขันแม้จะรู้ว่าไม่ชนะ ซึ่งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ดังกล่าวข้างต้นจะเกิดขึ้นได้กับวัยรุ่นก็ต่อเมื่อผู้ใหญ่ โดยเฉพาะครอบครัวต้อง ด้วยรักและเข้าใจ ใช้โอกาสให้เกิดประโยชน์ เรียนรู้ร่วมกัน ไม่ปิดกั้นความรู้สึก และเรื่องธรรมดาที่ต้องพอดี

ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences)

พหุปัญญา เป็นทฤษฎีทางสติปัญญาที่พัฒนาโดย Gardner ซึ่งเสนอว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันเพราะมีความฉลาดแตกต่างกัน และสติปัญญาของมนุษย์ไม่ได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงแค่เชาวน์ปัญญา (IQ) แต่มีหลายด้าน ซึ่ง Gardner ได้ค้นพบในช่วงแรก จำนวน 7 ด้าน และได้ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมพบว่าอาจมีมากกว่านั้น และประกาศเพิ่มอีกหลายด้าน ในที่นี้ขอนำเสนอรวม 8 ด้าน ซึ่งสติปัญญาความฉลาดของบุคคลจะแสดงออกซึ่งความสามารถในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ผลงาน

พหุปัญญา หมายถึง ศักยภาพความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหาหรือออกแบบงาน และผลงานชนิดต่างๆ ในสถานการณ์ธรรมชาติ

Gardner ได้จำแนกความสามารถหรือสติปัญญา (Intelligence) ของมนุษย์ออกเป็น 7 ด้านต่อมาได้มีการค้นพบอีก 1 ด้าน จึงเพิ่มเติมขึ้นเป็น 8 ด้าน ปัญญาทั้ง 8 ด้าน จะมีชุดความสามารถของแต่ละด้าน มีองค์ประกอบหลัก มีพัฒนาการแตกต่างกัน มีสัญลักษณ์เฉพาะ และมีตำแหน่งที่อยู่ของระบบประสาทในสมอง มีสาระสำคัญดังนี้

1. ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) เป็นความสามารถที่เด่นด้านความไวในทำนอง เสียง จังหวะ เข้าใจและสร้างจังหวะทำนองได้ดี ซาบซึ่งการแสดงออกทางดนตรี รับรู้และคิดเป็นเสียงและจังหวะ ปัญญาทางด้านดนตรีเป็นปัญญาที่พัฒนาก่อนด้านอื่น ๆ บุคคลที่มีความสามารถด้านนี้เช่น นักดนตรี นักแต่งเพลง นักวิจารณ์ดนตรี เป็นต้น

2. ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) เป็นความฉลาดด้านกาย-สัมผัส ซึ่งแสดงออกซึ่งความสามารถในการควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย และความคล่องในการใช้กล้ามเนื้อ มือ กับวัตถุ ลักษณะพัฒนาการขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบความยืดหยุ่น ความแข็งแรง และประเภทของการแสดงออก เช่น การเต้นบัลเล่ต์ การเล่นบาสเกตบอล การเล่นยิมนาสติก เป็นต้น และยังหมายรวมถึงความสามารถในการใช้มือประดิษฐ์ เช่น นักปั้น ช่างซ่อมรถยนต์ ศัลยแพทย์

3. ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical and Mathematical Intelligence) เป็นความฉลาดด้านตัวเลข มีความไวในเรื่องจำนวน เหตุผล การวินิจฉัย แบบแผน สามารถคิดเชิงนามธรรม วิเคราะห์ คาดการณ์ จำแนกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปข้อมูลได้ดี ลักษณะพัฒนาการสติปัญญาด้านนี้จะสูงสุดตอนวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น และจะเริ่มเสื่อมถอยเมื่ออายุราว 40 ปีขึ้นไป บุคคลที่มีความสามารถด้านนี้ เช่น นักบัญชี นักคณิตศาสตร์ นักสถิติและผู้ให้เหตุผลดี เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักตรรกศาสตร์ นักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

4. ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) เป็นปัญญาที่แสดงความฉลาดในด้านการใช้ภาษา ถนัดคิดเป็นถ้อยคำภาษา ไวต่อเสียงของคำ ความหมาย โครงสร้างและหน้าที่ของคำในภาษา พัฒนาการด้านนี้เริ่มออกมตั้งแต่วัยเด็กและคงอยู่จนถึงวัยชรา บุคคลที่มีความสามารถด้านนี้ เช่น นักเล่านิทาน นักพูด นักการเมือง หรือนักเขียน เช่น กวี นักเขียนบทละคร บรรณาธิการ นักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

5. ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence) เป็นความฉลาดในการมองเห็นพื้นที่ วัตถุ สี เส้น รูปทรง เนื้อที่ เห็นความสัมพันธ์ของมิติเหล่านี้ ถนัดคิดเห็นภาพหรือรูปทรงสี่เหลี่ยม สามารถรับรู้สิ่งที่มองเห็นภายนอกและแปลลงเข้าสู่การรับรู้ภายในได้ พัฒนาการด้านศิลปะเริ่มต้นแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ส่วนความคิดด้านรูปทรงเลขาคณิตเริ่มในวัยรุ่นตอนต้น ส่วนรูปทรงสามมิติจะเริ่มช่วงอายุประมาณ 10 ขวบ บุคคลที่มีความสามารถด้านนี้ เช่น สถาปนิก มัณฑนากร ศิลปิน นักประดิษฐ์ เป็นต้น

6. ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Intelligence) เป็นความฉลาดในการรับรู้ อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด เจตนาของผู้อื่น มีความไวในการรับรู้ ดีความ น้ำเสียง สีหน้า กิริยา ท่าทางของผู้อื่น สามารถเข้าถึง โน้มน้าว ชักจูง และปฏิบัติตัวได้เหมาะสมต่ออารมณ์และความต้องการของผู้อื่น พัฒนาการที่สำคัญจะอยู่ในช่วง 3 ปีแรกของชีวิต

7. ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เป็นความสามารถทางปัญญาด้านการรู้จักตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เข้าใจตนเอง ตามความเป็นจริง ทั้งจุดอ่อนและจุดแข็ง ตั้งความปรารถนา อุดมคติ และจัดการกับตนเองได้ดี พัฒนาการสำคัญอยู่

ในระยะ 3 ปีแรกของชีวิต ผู้ที่มีความสามารถด้านนี้มักจะประกอบอาชีพที่ต้องทำงานคนเดียว เช่น เป็นเจ้าของกิจการเอง เป็นต้น

8. ปัญญาด้านธรรมชาติแวดล้อม (Naturalistic Intelligence) เป็นความฉลาดด้านการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถคาดการณ์ ทำนาย อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้ ผู้ที่มีความสามารถด้านนี้ มักจะชอบท่องเที่ยวไปตามป่าเขา ชอบทัศนศึกษา ชอบการยิงนก ตกปลา การผจญภัยและการล่าสัตว์ เป็นต้น

ทฤษฎีพหุปัญญาไม่เพียงแต่จะอธิบายถึงลักษณะของปัญญาทั้ง 8 ด้านเท่านั้น แต่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับปัญญาเหล่านี้ คือ

1. คนทุกคนมีปัญญาทั้ง 8 ด้าน เพียงแต่จะมากน้อยด้านใด คนส่วนใหญ่มักจะมีสูงเพียง 1-2 ด้านเท่านั้น ส่วนด้านอื่นๆ จะไม่สูงมากนัก

2. คนทุกคนสามารถพัฒนาปัญญาแต่ละด้านให้สูงขึ้นถึงระดับที่ใช้การได้ ถ้ามีการให้กำลังใจ มีการฝึกฝนอบรม และการได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมด้วย

3. ปัญญาด้านต่าง ๆ ทำงานร่วมกันได้ ยกเว้นกรณีที่มีความพิการทางสมอง

4. ปัญญาแต่ละด้านจะมีการแสดงความสามารถหลายอย่าง เช่น บางคนไม่ความสามารถทางด้าน การอ่าน แต่มีความสามารถเล่าเรื่องได้เก่งและใช้ภาษาพูดได้คล่องแคล่ว

จึงสรุปได้ว่า แต่ละคนจะมีสติปัญญาไม่เท่ากันในทุกด้าน แต่มนุษย์ทุกคนก็มีโอกาสที่จะพัฒนาพลังศักยภาพเหล่านั้นได้ เช่นกัน การให้การสนับสนุนที่ถูกทาง และการแนะแนวที่เหมาะสมตั้งแต่เด็กและตลอดช่วงอายุที่เหมาะสมจะทำให้บุคคลได้รับการช่วยเหลือให้เจริญก้าวหน้าให้พลังศักยภาพทางสติปัญญาที่เหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ในที่สุด

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow

ความต้องการ (Need) เป็นปัจจัยสำคัญมากเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ของความแตกต่างของบุคคล เพราะเป็นความรู้สึภายในและได้รับอิทธิพลมาจากหลาย ๆ ประการด้วยกัน คือความต้องการเป็นผลรวมของปัจจัยต่างๆ จากจิตที่สั่งออกมา การสั่งออกมาในรูปของความต้องการนี้ย่อมมีผลทำให้ร่างกายเกิดพฤติกรรมทั้งที่เป็นที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนาของสังคม จากแนวคิดของนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่าน มีนักจิตวิทยาอยู่ท่านหนึ่งซึ่งได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

คือ Maslow แนวคิดที่สำคัญของ Maslow (1908-1970) มีหลายแนวคิด แนวคิดเรื่องทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ 5 ลำดับขั้นเป็นแนวคิดที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย Maslow อธิบายว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกเร้าให้กระทำโดยกลุ่มความต้องการ 2 ประเภท คือ ความต้องการพื้นฐานเพื่อการมีชีวิตรอด (Basic need) และความต้องการขั้นสูง (Meta need) ความต้องการทั้ง 2 ประเภทมีพัฒนาการไปเป็นลำดับขั้นตอนจากลำดับต่ำสู่ลำดับสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ลำดับขั้น คือ

1. ความต้องการด้านสรีระ (Physiological Need) เป็นความต้องการที่สำคัญที่สุดและเป็นความต้องการอันดับแรกในการดำเนินชีวิต ได้แก่ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย หรือที่เรียกว่าปัจจัย 4 นั้นเอง นอกจากนี้ยังต้องการ การจับถ้ำ การพักผ่อน การอยู่ในสภาพอุณหภูมิที่พอเหมาะ ต้องการทางเพศ ต้องการขจัดความเจ็บปวด และต้องการรักษาสมดุลของร่างกาย ทุกคนต้องการสิ่งเหล่านี้เหมือนกัน อาจจะแตกต่างกันเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเพศ วัย และสถานการณ์ เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ความต้องการ ขั้นนี้เพียงพอแล้ว มนุษย์จะพัฒนาความต้องการในขั้นสูงต่อไป

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Security Need) เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการด้านสรีระแล้ว มนุษย์ก็อยากมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย สิ่งที่แสดงถึงความต้องการขั้นนี้คือ การที่มนุษย์ชอบอยู่อย่างสงบ มีระเบียบวินัย ไม่รุกรานผู้อื่น เป็นต้น อาจจำแนกความต้องการความมั่นคงปลอดภัยออกเป็นด้านต่าง ๆ คือ ความมั่นคงปลอดภัยในครอบครัว ความมั่นคงปลอดภัยในอาชีพ และมีหลักประกันชีวิต

3. ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ หรือเรียกอีกอย่างว่าความต้องการทางสังคม (Social Need) นับได้ว่าเป็นความต้องการของสังคม ความต้องการขั้นนี้ได้แก่ ต้องการมีเพื่อนสนิท ต้องการการยอมรับจากกลุ่มคือ ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และต้องการให้คนอื่นเห็นว่าตนสำคัญ ต้องการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม ต้องการรักคนอื่น และได้รับความรักจากคนอื่น ต้องการรู้ดีว่าสังคมเป็นของตน

4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และความภูมิใจ (Self-esteem) ลักษณะที่แสดงถึงความต้องการขั้นนี้คือ ต้องการคำชมเชยและยกย่องผู้อื่น ต้องการการยอมรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต้องการเกียรติยศชื่อเสียงจากสังคม ต้องการได้รับการปฏิบัติจากผู้อื่นอย่างสุภาพ นุ่มนวล ต้องการการชื่นชมจากผู้อื่น หรือต้องการให้ผู้อื่นพอใจผลงานของตน ต้องการการเคารพนับถือจากผู้อื่น หรือสังคม ต้องการความมั่นใจในตนเอง และรู้ดีว่าตนเองมีคุณค่า

5. ความต้องการตระหนักในตน หรือความต้องการสัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ตนปรารถนา (Self-actualization) หมายถึง ต้องการรู้จักตนเอง ยอมรับตนเอง ต้องการแก้ไขตนเอง ต้องการ

อิสระภาพเฉพาะตน ต้องการการพัฒนาศักยภาพของตน ต้องการค้นพบความจริง ต้องการสิ่งที่เหมาะสมที่สุด และต้องการเป็นตัวของตัวเอง ประสบความสำเร็จด้วย

Maslow ถือว่าความต้องการขั้นที่ 5 เป็นขั้นสูงสุดของมนุษย์ที่อยากจะไปถึง เพราะจะมีอุปสรรคต่าง ๆ มาขัดขวางอยู่เสมอ เช่น บางคนต้องดิ้นรนเพื่อสนองความต้องการขั้นแรกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพราะความยากจน บางคนก็ได้รับความสะดวกสบายจนเกินไป มีเกียรติยศจนหลงตนเอง หลงอำนาจเกินไป จึงไม่อาจหันมาดูแล ความบกพร่องของตนเอง และไม่อาจพัฒนาถึงขั้นนี้ได้

Maslow ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ความต้องการทั้ง 5 ขั้นนี้เป็นอิสระจากกัน ความต้องการจะพัฒนามาจากขั้นต่ำไปหาขั้นสูง เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองเพียงพอแล้ว แต่ความพอของแต่ละคนไม่เท่ากัน ฉะนั้นบางคนซึ่งดูเหมือนว่ายังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นต่ำ แต่สามารถพัฒนาขั้นสูงได้ เช่น คนที่ยังขาดที่อยู่อาศัยที่มั่นคงถาวร แต่สามารถมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม หรือสามารถเรียนในระดับที่สูงได้ เพราะความต้องการพื้นฐานทางกาย แม้จะมีน้อย แต่ก็เพียงพอสำหรับเขานั้นเอง

นอกจากนี้ Maslow ยังสนใจศึกษาว่า มนุษย์คืออะไร ธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร เขาได้ศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง ๆ จึง ๆ และได้บรรยายเกี่ยวกับเรื่องนี้ละเอียดพิศดารมาก ขอแนะนำบางประการ ดังต่อไปนี้

1. มนุษย์ใฝ่ดีและมีความกระหายใคร่สร้างสรรค์ Maslow เชื่อว่าจิตใจพื้นฐานของมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดคือความใฝ่ดี อยากเป็นคนดี อยากทำความดี มนุษย์ไม่มีสัญชาตญาณความก้าวร้าวและความต้องการทำลายล้างผู้อื่น เป็นพื้นฐานของจิตใจเหมือนดังแนวคิดของ Freud (ส่วนหนึ่งของพลัง Id) นอกจากใฝ่ดีแล้วมนุษย์ยังมีธรรมชาติความใคร่ทำกิจกรรมสร้างสรรค์ ประเภทต่าง ๆ

มนุษย์สูญเสียธรรมชาติใฝ่ดีและธรรมชาติสร้างสรรค์ เพราะอิทธิพลของสังคม และการศึกษาที่มีรูปแบบเบ็ดเสร็จ สมรรถภาพในการสร้างสรรค์สามารถแสดงออกได้หลายวิธี ในกิจกรรมแทบทุกประเภท เช่น การเขียน การทำอาหาร การปลูกต้นไม้ การเย็บปักถักร้อย การสอนหนังสือ เป็นต้น งานสร้างสรรค์มิได้จำกัดแคบเฉพาะผู้ที่เป็ศิลปินเท่านั้น

2. มนุษย์แตกต่างจากสัตว์โลกประเภทอื่นๆ Maslow เชื่อว่า มนุษย์มีคุณสมบัติ นานาประการที่ไม่เหมือนสัตว์โลกประเภทอื่น ๆ ดังนั้น เขาก็มีแนวความคิดสวนทางกับนักคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยม เขาไม่เชื่อว่า หลักเกณฑ์ทางจิตวิทยาและพฤติกรรมศาสตร์ที่ได้ข้อสรุปมาจากการทดลองกับสัตว์ จะนำมาอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ได้ ทั้งนี้เพราะสัตว์ไม่มีคุณสมบัติต่างๆ หลาย

ประการที่มนุษย์มี เช่น ความสามารถคิดได้อย่างซับซ้อน ความรู้จักผิดชอบชั่วดี ความละเอียดรอบคอบ ความมีศิลปะและรู้จักซาบซึ้งในศิลปะความจำอันดีเยี่ยม และความรอบรู้ในศิลปะวิทยาการต่าง ๆ

3. มนุษย์ทุกคนฝ่าฝืนเพื่อสนองความต้องการเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์(Self-actualized) เนื่องจากความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ เป็นความต้องการสูงสุดของความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์ ใฝ่ดี ดังนั้น Maslow จึงเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องการพัฒนาไปให้ถึงภาวะนี้ ซึ่งคนที่ประจักษ์แท้ใน ศักยภาพของตน ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนให้เต็มที่ จนสามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและ ผู้อื่น แต่การที่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถบรรลุถึงจุดหมายนี้ได้ นั้น เพราะความรู้สึกรู้สึกบีบคั้นอันเกิดจาก ความอยู่ดีศรีธรรมของสังคม ธรรมชาติที่เป็นเนื้อแท้คือ ความใฝ่ดี ของมนุษย์จึงถูกบิดเบือนหรือ ปกคลุม มนุษย์มิได้เกิดมาพร้อมกับภาวะพยาธิสภาพทางจิต แต่การที่มนุษย์ประสบสุขภาพจิตเสื่อม แม้กระทั่งกลายเป็นโรคเครียด โรคจิต โรคประสาทนั้น เพราะอิทธิพลความชั่วของสิ่งแวดล้อม ทางสังคม Maslow ยอมรับว่า สังคมมนุษย์มีความอยู่ดีศรีธรรมทุกหนทุกแห่ง เขาจึงพยายามเผยแพร่ แนวคิดต่างๆ เพื่อลดความอยู่ดีศรีธรรมของสังคมเพื่อให้มนุษย์มีความงอกงามทางบุคลิกภาพ เขาเคย กล่าวไว้ว่า ความก้าวร้าวบางครั้ง ก็เป็นพฤติกรรมที่จำเป็น เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น

4. ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลที่เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Self-actualization) ภาวะนี้ เป็นลักษณะสูงสุด เป็นบุคลิกภาพที่เป็นอุดมคติ ความหมายของคำๆ นี้ยากแก่การเข้าใจ Maslow จึงได้พยายามทำการศึกษาคูณสมบัติของความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ว่าควรจะมีลักษณะที่ ประกอบด้วยอะไรบ้าง เพื่อถ่ายทอดความเข้าใจของคนโดยทั่วไป Maslow ได้คัดเลือกบุคคลสำคัญ ในประวัติศาสตร์โลกและประวัติศาสตร์อเมริกัน โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์เหล่านี้ คือ มนุษย์โดย สมบูรณ์ ตามทัศนะของเขา เช่น ประธานาธิบดีลินคอล์น เจฟเฟอร์สัน บีโทเฟน ไอน์สไตน์ อิลิเนอร์ รูสเวลต์ เป็นต้น ซึ่งเขาได้ศึกษาชีวประวัติและพฤติกรรมที่ท่านเหล่านั้นได้กระทำ พิจารณา พิเคราะห์และตีความด้วยวิธีการหลายอย่าง ในที่สุดสรุปได้ว่า คุณสมบัติที่ทำให้บุคคลให้ เป็น มนุษย์โดยสมบูรณ์ มี 16 ประการ คือ

1. รู้จักปรับตัวให้เข้ากับความเป็นจริง (อันแวดล้อมตัวเขาในขณะนั้น ๆ)
2. ยอมรับตนเอง บุคคลอื่นและกฎธรรมชาติตามสภาพที่เป็นจริง
3. มีความแน่วแน่มากเมื่อจะทำอะไรก็ตามความรู้สึกลอยอยากทำตามธรรมชาติ
4. แก้ปัญหาใดๆ โดยวางศูนย์กลางพิจารณาที่ตัวปัญหาไม่วางศูนย์กลางนั้นไว้ที่ตัวเอง
5. ไม่รู้สึกติดพันกับบุคคลหรือสภาวะใดๆ เกินไป ต้องการอยู่แต่ลำพังตัวเองบ้าง
6. เป็นตัวของตัวเองและรู้สึกเป็นอิสระ
7. ปลูกสร้างความนิยมนิยมผู้คนและสรรพสิ่งต่าง ๆ ใหม่ ๆ ขึ้นเสมอ ไม่ยึดติดสิ่งซ้ำซาก

จำเนาเพื่อ

8. คนเหล่านี้ส่วนมากมักมีประสบการณ์ต่อสิ่งลึกลับซึ่งหรือมีสภาพเป็นเชิงนามธรรม
9. ทำตัวสนิทชิดเชื้อกับมนุษยชาติทั้งมวล
10. สัมพันธภาพระหว่างเขา(มนุษย์โดยสมบูรณ์) กับคนที่เขารักใคร่พอใจเป็นพิเศษบางคน เป็นอารมณ์อันลึกซึ่งไม่ใช่ผิวเผิน
11. ค่านิยมและเจตคติของเขาเป็นประชาธิปไตย
12. ไม่เอาวิธีการทำงานกับผลที่จะได้ในปลายทางของงานนั้นไปสับสนปะปนกัน
13. มีอารมณ์ขันในเรื่องที่จำขันไม่ขบขันจากเรื่อง โลก ๆ และล้อเลียนล่วงเกินผู้อื่น
14. มีขุมความคิดสร้างสรรค์ไม่จบไม่สิ้น
15. ต่อต้านการยึดรูปแบบพิธีที่ขัดต่อความก้าวหน้า
16. นิยมทำตนเหนือสิ่งแวดลอม(ที่รบกวน) มากกว่าการกระทำเพียงเข้าปะทะระรานกับสิ่งเหล่านั้น

คุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ถึงความเป็นคนมีความสุขจิตที่ดี มีบุคลิกภาพพัฒนาะ ดังนั้นจึงมีผู้พยายามสร้างแบบทดสอบ เพื่อวัดคุณสมบัติ ความเป็นคนเต็มโดยสมบูรณ์ โดยถือเอาหลักเกณฑ์ที่ Maslow อธิบายเป็นหลัก ผู้ที่สามารถสร้างแบบทดสอบดังกล่าวนี้สำเร็จ จนเป็นแบบที่ยอมรับในวงการวัดบุคลิกภาพ คือ Shostrom (1966) แบบทดสอบนี้ มีชื่อว่า Personal Orientation Inventory (POI)

5. ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ (Maslow's basic assumptions concerning human nature) คำอธิบายเรื่องธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้แนวคิดมนุษยนิยมแตกต่างจากแนวคิดจิตวิเคราะห์และพฤติกรรมนิยม ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ย่อๆมีดังนี้คือ

1. ความเป็นอิสระเสรีแย้งกับการอยู่ในข้อกำหนด(Freedom - determinism) Maslow เชื่อว่าโดยพื้นฐานแล้วมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเสรีภาพ มนุษย์มีเสรีที่จะเลือกทำ เลือกเป็น เลือกพอใจ แต่ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งใด ๆ ต่อการกระทำใด ๆ ที่เขาเลือก การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของบุคลิกภาพคือ การเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์นั้นขึ้นอยู่กับว่า เขาตัดสินใจเลือกกว่า เขามีความสามารถและความถนัดด้านใด เขาจะใช้ความสามารถด้านนั้น ๆ ของเขาให้เต็มได้อย่างไร

ยิ่งคนอายุมากขึ้นเท่าไร ยิ่งสามารถสนองความต้องการขั้นสูง เพิ่มมากยิ่งขึ้นเท่านั้น และเขารู้จักเป็นอิสระจากสิ่งร้อยรัดต่างๆ ยิ่งๆ ขึ้นด้วย Maslow ยกตัวอย่างว่าเด็กทารกไม่รู้จักเป็นอิสระเลย เพราะความต้องการของเด็กเกือบทั้งหมดเป็นความจงใจระดับความต้องการทางสรีระขั้นพื้นฐาน ไม่มีอิสระเลือกกิน เลือกดื่ม เลือกทำ เมื่อเด็กเจริญวัยขึ้น มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ความต้องการต่างๆ ก็พัฒนาเรียงลำดับขึ้นไปเป็นขั้น ๆ จนมีความคิดสร้างสรรค์ตระหนักรู้จักตนและ

ความสามารถของตน ความต้องการประเภท D motives ก็ค่อย ๆ พัฒนาสู่ความต้องการประเภท B motive (ความต้องการเพื่อเจริญวิวัฒนาการ)

2. ความมีเหตุผลแย้งกับความไร้เหตุผล (Rationality-irrationality) ดังได้กล่าวมาแล้ว Maslow มีความคิดคัดค้านแนวคิดของพวกพฤติกรรมนิยมอย่างเด็ดเดี่ยว สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาคัดค้านแนวคิดกลุ่มนี้คือ เขาเชื่อมั่นว่า มนุษย์สามารถใช้เหตุผล มีความจำได้หมายรู้ คิดได้ซับซ้อน รู้จักเชื่อมโยงเหตุการณ์ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต รู้จักนำเหตุการณ์อย่างหนึ่งเชื่อมสัมพันธ์กับเหตุการณ์อื่น สามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นต้นเหตุและสิ่งที่เป็นผลลัพธ์ของเหตุ คุณสมบัติเหล่านี้สัตว์โดยทั่วไปไม่มี แต่มนุษย์มีมากและทรงประสิทธิภาพสูง นอกจากนั้นแล้ว Maslow ยังมีแนวคิดตรงข้ามกับแนวคิดของกลุ่มจิตวิเคราะห์ โดยเขาไม่ค่อยเชื่อถือว่า พฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์ถูกบงการหรือถูกงูใจโดยพลังไร้เหตุผลและจิตใต้สำนึก เขาเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมสำนึก และถูกงูใจให้กระทำกิจใด ๆ อย่างใช้ความนึกคิดและเหตุผล

3. เปลี่ยนแปลงได้แย้งกับเปลี่ยนแปลงไม่ได้ (Changeability-unchangeability) ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า Maslow เชื่อว่าธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์คือ ความมีอิสระเสรี ความปรารถนาที่จะเจริญวิวัฒนาการ มนุษย์กำหนดโชคชะตาของตนเอง เขาเชื่อว่าธรรมชาติพื้นฐานเช่นนี้ย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลง เพราะความมีเสรีก็ดี ความเจริญก็ดี อยู่ภายใต้กฎของการเปลี่ยนแปลง เป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาการของพีระมิดแห่งแรงงูใจ ถ้าคนไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง คนก็สูญเสียอิสรภาพ (ทั้งทางกายและจิตใจ) หรือหยุดเจริญวิวัฒนาการ Maslow ย้ำว่ามนุษย์เปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ และเปลี่ยนแปลงพัฒนาจากแรงงูใจเนื่องจากความขาดแคลนไปสู่แรงงูใจเพื่อเจริญเติบโต

4. แสวงหาความสมดุลแย้งกับสภาวะไม่สมดุล (Homeostasis- heterostasis) นักทฤษฎีทางจิตวิทยาส่วนใหญ่ โดยเฉพาะนักจิตวิทยาทดลองเชื่อว่า พฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางกายและใจถูกงูใจด้วยการแสวงหาสภาวะสมดุลเช่น คนง่วงต้องการนอน เพราะร่างกายขาดความสมดุล คนที่ขาดความรักก็ใฝ่รักอย่างรุนแรง เป็นต้น สำหรับ Maslow แล้วเขาเชื่อว่า แรงงูใจเพื่อแสวงหาความสมดุลให้กับชีวิตเป็นแรงงูใจและพฤติกรรมระดับต่ำ ซึ่งเขาตีความว่าเป็นแรงงูใจที่เกิดจากความขาดแคลน แต่เขาเชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติใฝ่ดี มีความปรารถนาสูงส่งยิ่งไปกว่าความต้องการเพื่อแสวงหาความเพื่อแสวงหาความสมดุล สิ่งนั้น คือ การแสวงหาความเจริญวิวัฒนาการ สภาวะเช่นนี้มีใช้สภาวะแห่งความสมดุล หรือเกิดจากความขาดแคลนเสมอไป เขายอมรับว่าส่วนหนึ่งของพฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการแสวงหาความสมดุลให้ชีวิต แต่การหมกมุ่นกับความต้องการประเภทนี้เกินไป จะทำให้วิวัฒนาการของบุคลิกภาพและความเป็นคนเต็มโดยสมบูรณ์ ชงกักัน

5. หน่วยรวมเข้ากับหน่วยย่อย (Holism-elementalism) Maslow มีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่า ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยหลาย ๆ อย่างประสมประสานกัน การเข้าใจและศึกษามนุษย์จึงควรศึกษาอย่างรวมหน่วย

6. แรงจูงใจภายในแข่งกับแรงจูงใจภายนอก (Proactivity-reactivity) Maslow เชื่อว่าแรงจูงใจของมนุษย์เกิดจากสิ่งจูงใจที่มีภายในตัวบุคคล มากกว่าถูกจูงใจจากสิ่งแวดล้อมภายนอกของบุคคล คนผู้ใฝ่ดีและคนที่มีความเจริญวิวัฒนะ ต้องได้รับการกระตุ้นมาจากการประจักษ์รู้คุณค่าของตน สิ่งภายนอกมีอิทธิพลแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น คนที่เป็นทาสหรือตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ยากที่จะบรรลุถึงความเจริญวิวัฒนะแห่งบุคลิกภาพ หรือเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ได้ Maslow ได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้นำวิชาจิตวิทยา โดยเฉพาะสาขาบุคลิกภาพ ไปสู่ทิศทางใหม่ ได้แก่การศึกษาและมองมนุษย์ในด้าน มุ่งดีและใฝ่ความเจริญวิวัฒนะ Maslow เชื่อว่าพยาธิสภาพทางกายและจิตของมนุษย์ มีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อมอันเลวร้ายในสังคมมากกว่าสาเหตุจากธรรมชาติเลวร้ายของมนุษย์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ท่ามกลางสภาวะปัญหาที่หลากหลายซับซ้อนที่ว่า ได้ก่อให้เกิดคำถามที่น่าขบคิดอยู่ไม่น้อยว่า เหตุวิบัติทางศีลธรรมจริยธรรมของเด็กไทยที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะสังคมไทยทราม หรือวัฒนธรรมไทยเสื่อม หรือเพราะเด็กไทยเลวลง จากการวิจัยจากโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) ของ สกว. และงานวิจัยของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อประมาณปลายปี 2546 ได้ชี้ให้เห็นว่า วัยรุ่นไทยกำลังถูกล้อมรอบด้วยสภาพปัจจัยทางสังคมที่ชักนำให้เด็ก ๆ ไปในทางเสื่อมมากกว่าทางดี ที่สำคัญพวกเขากำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อความเลวร้ายนานัปประการภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ รายงานการวิจัยยังระบุด้วยว่าในกลุ่มวัยรุ่นเหล่านี้ โดยรวมร้อยละ 60 ใช้ชีวิตตามห้างสรรพสินค้า ดูภาพยนตร์ มีมือถือในครอบครอง นิยมอาหารแฉกด่วน และใช้อินเตอร์เน็ตเพื่อการพูดคุยและเล่นเกม รวมไปถึงร้อยละ 45 ไม่ไปทำบุญตักบาตร และร้อยละ 65 ไม่เคยฟังพระเทศน์เลยในรอบ 1 เดือน การที่วัยรุ่นเลือกที่จะใช้ชีวิตอยู่ในห้างสรรพสินค้า กิน – ดื่ม – เที่ยว และเสพสิ่งบันเทิงต่างๆ ในห้างสรรพสินค้า เป็นสัญญาณที่ชัดเจนของวัฒนธรรมบริโภคนิยม วัตถุนิยมสุดขีดของคนรุ่นใหม่ที่ยึดถือความห่างเหินจากศาสนาไปในตัวด้วย

จากการศึกษางานวิชาการและงานวิจัยเกี่ยวกับครอบครัวในปัจจุบันชี้ให้เห็นข้อสรุปเบื้องต้นที่สำคัญประการหนึ่งนั่นคือ ทุกฝ่ายไม่ว่านักวิชาการ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา

นักการศึกษาต่างมองตรงกันว่า สถาบันครอบครัวยังคงเป็นหน่วยเล็กๆ ทางสังคมที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการกล่อมเกลาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็น คน ที่สมบูรณ์มีคุณค่าต่อตนเองและผู้อื่น ความรักของพ่อแม่และความอบอุ่นของครอบครัวเป็นเสมือนเกาะคุ้มกันเด็กจากสิ่งเลวร้ายที่รุมล้อมอยู่ในสังคม ทว่าในปัจจุบัน ปัจจัยรุมเร้าต่าง ๆ ได้เข้ามาส่งผลต่อส่งผลกระทบต่อสภาพครอบครัวและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กเปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยในสังคมยุคปัจจุบันเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นแรงบีบบังคับทางเศรษฐกิจ ความแออัดของชุมชน วัฒนธรรมสมัยใหม่ ลักษณะการตั้งครอบครัว หรือ แม้แต่สภาพการทำงานของพ่อแม่ซึ่งถือเป็นผู้ใกล้ชิดลูกที่สุด เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อศักยภาพของครอบครัวไทยในการเลี้ยงดูลูก และแน่นอนย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กไทยในปัจจุบันด้วย

บังอร เอี่ยมรอด (2525) ได้กล่าวว่า การศึกษาจึงมิใช่เป็นหน้าที่ของบุคคลในโรงเรียนเท่านั้น แต่บุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก มีส่วนในการเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี ด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น ให้ความสนใจ โดยเฉพาะผู้ปกครอง บิดา มารดา ควรคอยเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือเด็กในทุกโอกาส

วรวิทย์ สุดเขต (2530) ได้สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางจริยธรรมที่สังเกตได้ใน โรงเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตการศึกษา 8 ซึ่งแบบสังเกตพฤติกรรมทางจริยธรรมมีทั้งหมด 7 ด้าน คือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีระเบียบวินัย และการตรงต่อเวลา ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความกล้าหาญ และเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และด้านความขยันหมั่นเพียร

ฉันทนา ภาคบงกช (2531) ได้กล่าวว่า ผู้ปกครองเป็นบุคคลสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด สามารถที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก อันได้แก่ ความต้องการในการดำรงชีวิต ความต้องการความรัก ความอบอุ่น นอกจากนั้นเด็กยังได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว พัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับกรอบอบรมเลี้ยงดูจากที่บ้านเป็นสำคัญ

สุรชาติ วงศ์อารี (2535) ได้สร้างแบบสังเกตคุณธรรม ด้านความขยัน ความมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดอุดรธานี

กุลกนก นิมหนู (2537) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการแสดงออกของวัยรุ่นที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เด็กวัยรุ่นที่อาศัยในสังคมที่ต่างกัน ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาในรูปแบบที่แตกต่างกัน เด็กวัยรุ่นที่อาศัยในสังคมที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการแสดงออกไม่แตกต่างกัน เด็กวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน มีพฤติกรรมการแสดงออกต่างกันและการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสดงออก

เรณู จันทร์กฤษ (2538) ได้พบว่า การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านวิชาการและการอบรมให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กันไป ทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ที่มีความรู้ มีนิสัยและความประพฤติที่ดีด้วย

เดือนเด่นหล้า ชัยปริญญา (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการให้ตัวแบบบุคคลจริง ผลการวิจัย ปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้โดยใช้ตัวแบบบุคคลจริง ทั้งบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นที่เคารพ โดยเฉพาะพ่อแม่ ถือเป็นตัวแบบ สำคัญในการหล่อหลอมจริยธรรมให้เกิดกับลูก

รุ่งทิพย์ พรหมณะ (2543) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตามความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ คือ ครอบครัว สภาพแวดล้อมต่าง ๆ สื่อสารมวลชน ตลอดจนเพื่อน

เจียรนัย สังสุทธิพงษ์ (2547) ได้ศึกษาการสร้างแบบสังเกตคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านจริยนิสัย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนแม่สะเรียงบริพัตรศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2

สุจิตรา บันดี (2547) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านธีรภานท์ บ้านโอง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองยังมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในระดับปานกลาง ซึ่งครู และ โรงเรียนควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น